

ภพภูมิใหม่ : ระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่า... ทำอย่างไรจะไปถึงฝั่ง

การลงพื้นที่ทำงานของทีมวิจัยในปีที่ผ่านมาที่ต่างฝ่ายต่างได้รับมอบหมายให้นำชุดความรู้ “การซื่ออมโยงเครือข่ายคุณค่า” ไปต่อยอด และขยายผลการซื่ออมโยงเครือข่ายทั้งในรูปของเครือข่ายเชิงพื้นที่หรือเป็นลักษณะของการซื่ออมโยงเครือข่าย พันธมิตรภายใต้ชื่อ “อุปทานโดยคาดหวังว่า นอกจากจะได้โอกาสเรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างมีแบบแผน ร่วมกับผู้นำสหกรณ์แล้ว ยังอาจได้ผลผลิตงานวิจัยที่เป็นตัวแบบของเครือข่ายความร่วมมือและความรู้เชิงประจักษ์ต่างๆ ที่จะนำไปเป็นข้อมูลป้อนกลับในการวางแผนฯ วิจัยในระยะต่อไป

ในเวทีทดสอบบทเรียนที่นักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิได้ทบทวนถึงสถานการณ์ที่ต่างฝ่ายต่างได้รับทราบเกี่ยวกับบริบทการดำเนินงานของสหกรณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ มีข้อมูลที่ปั่งชี้ว่า **ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ยังไม่เข้าใจในบริบทการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างแท้จริง ในฐานะของการเป็นองค์กรการพัฒนาเอก** ทั้งนี้ เพราะเหตุปัจจัยที่มาจากรัฐ ซึ่งยังคงใช้สหกรณ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นนโยบายรัฐที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนสหกรณ์ตลอดเวลา กว่า 90 ปี จึงทำให้ผู้นำและฝ่ายจัดการตลอดจนสมาชิกสหกรณ์เกิดความเคยชินกับการรับความช่วยเหลือจากรัฐ

แต่ที่สำคัญมากกว่านั้นก็คือ การได้รับความช่วยเหลือจากรัฐดังกล่าว ทำให้ต้นทุนการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์กลายเป็นต้นทุนเทียมหรือต้นทุนจำลอง ดังนั้น เมื่อถึงเวลาที่สหกรณ์ต้องไปแข่งขันกับคู่แข่งทางการค้าตัวจริงแล้วไม่มีงบจากการรัฐสนับสนุน จึงทำให้สหกรณ์ไม่สามารถแข่งขันได้

จึงยังคงเป็นกระบวนการสหกรณ์ที่ต้องติดตามและแก้ไข ที่ต้องติดตามและแก้ไข **เราจะเป็นใคร ?** เป็นองค์กรอิสระเพียงพานิช หรือเป็นองค์กรในฐานะเครื่องมือของรัฐ เพื่อสนับสนุนนโยบายสู่ภาคประชาชน ซึ่งในเวทีสัมมนาวิชาการด้านสหกรณ์ระดับนานาชาติได้พูดถึงอย่างกว้างขวางว่า หากต้องการให้สหกรณ์เป็นองค์กร

อิสระนากการพึงพาตนเองแล้วนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเลิกคิดที่จะใช้สหกรณ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

คนที่ต้องเป็นคนติดใจที่ว่าเราเป็นโครงนั้น ต้องเป็นคนวงในสหกรณ์ได้แก่ สมาชิก กรรมการ และฝ่ายจัดการสหกรณ์ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา มักจะเป็นคนวงนอกมาติดใจที่ให้แล้วคนวงในเป็นคนดำเนินการ จึงดูเหมือนคำพังเพยที่ว่า “**คนทำไม่ได้กิน คนกินไม่ได้ทำ**” หรือ “**ไม่ถูกฝั่งถูกฝ่าย**” จะไร้ท่านองั้น

เกริ่นมาเสียยีดยาว ถึงตอนนี้คงได้จังหวะที่จะชวนท่านผู้อ่านมาช่วยกันพิจารณาสถานการณ์ 2 สถานการณ์ซึ่งถ้าดูจากรูปจะเห็นเป็น สถานการณ์สหกรณ์ในปัจจุบันและสถานการณ์ในอนาคตที่เรียกว่า **ภาพรวมใหม่**

สถานการณ์ของข่าวการสหกรณ์ในปัจจุบันซึ่งมีสหกรณ์จำนวน 6,869 สหกรณ์ มีสมาชิกเกือบ 10 ล้านคน มีทุนดำเนินงาน 8 แสนล้านบาท มีมูลค่าธุรกิจจำนวน 1 ล้านล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของ GDP และมีสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเป็นองค์กรกลางระดับสูงสุด ปัจจุบันข้อเรียกร้องของข่าวการสหกรณ์ได้แก่ การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ การร้องขอให้มีประเภทสหกรณ์อิสลาม การขอขยายกรอบการลงทุนตามประกาศ คพช. การขอทบทวนเงื่อนไขสมาชิกสมทบ ฯลฯ ข้อเรียกร้องต่างๆ เหล่านี้ซึ่งให้เห็นว่า สหกรณ์ยังอยู่ในกำกับดูแลของรัฐ และอาจยังไม่เข้าใจในอัตลักษณ์ของสหกรณ์ในอัตลักษณ์ของการเป็นองค์กรอิสระบนหลักการ

พึงพาตนเองอย่างแท้จริง

ภายใต้ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ 2 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนาการสหกรณ์ในช่วงปี 2550-2554 ไว้ว่า “**มุ่งสร้างระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่าเพื่อการนำพาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข**” ซึ่งหากสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าวได้ สถานการณ์แวดล้อมใหม่หรือกฎหมายใหม่ (New Order) น่าจะมีบรรยากาศเป็นดังนี้

● คนไทยมีครัวทราย เขื่อมั่นในคุณค่าสหกรณ์ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสามัคคีผูกพันและรู้คุณค่าความแตกต่างในตัวสินค้าและผลิตภัณฑ์และพร้อมอุดหนุนสินค้า/บริการสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง

● คนไทยสนใจสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์กันหน้า

● สมาชิกสหกรณ์มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในสหกรณ์ของตน

● ผู้นำสหกรณ์เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้งจิตสำนึก กระบวนการทัศน์พร้อมเข้ามาขับเคลื่อนการสหกรณ์เพื่อประโยชน์ของสมาชิกและชุมชน

● สหกรณ์เข้มแข็ง มีธรรมาภิบาล และดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน

● เกิดเครือข่ายธุรกิจสหกรณ์เพื่อพัฒนาไปสู่ระบบการค้าที่เป็นธรรม

● เกิดนวัตกรรม Co-ops to Co-ops เพื่อนำคุณค่าสู่สมาชิก ภายใต้การแข่งขันในยุคโลกาภิวัฒน์

● ขยายโอกาสธุรกิจสหกรณ์จากภายในสู่ภายนอกข่าวการ

เพื่อสร้างความเป็นธรรม แก่ผู้ผลิตผู้บริโภค

● มีระบบเดือนภัยด้านการเงิน มีกองทุนเติมสภาพ และเกิดการหมุนเวียนของระบบการเงินสหกรณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนามีอัน

อย่างไรก็ตาม พบร่วมกับปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ พัฒนาการของสหกรณ์ไทยยังมีข้อจำกัดอยู่เนื่องมาจาก เรายังขาดตัวแบบของสหกรณ์ที่เข้าให้เห็นบริบทของสหกรณ์ที่ดำเนินการบ้านพึ่งพาและร่วมมือกันอย่างแท้จริง อีกทั้งขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชี้ให้เห็นผลประบทจากการดำเนินงานของสหกรณ์ที่มีทั้งการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกและชุมชน ส่วนใหญ่เรามักจะเห็นภาพของการประกาศเกียรติคุณสหกรณ์ ที่ประสบความสำเร็จ ตามตัวชี้วัดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งมุ่งไปที่กำไรจากการดำเนินงาน เงินปันผลและเงินเหลือคืน

หนทางยาวไกลที่ปุทางไปสู่กฎหมายใหม่ จึงเป็นสิ่งท้าทายสำหรับผู้ร่วมเดินทาง...อย่างพวกเราแต่ถ้าเริ่มต้นเร็วเท่าไร...หนทางปุทางไกลก็คงอยู่ใกล้ขึ้น...ปัญหาอยู่ที่ว่า เรา มีความคิดที่จะร่วมเดินทางกันหรือยัง ?